

Савченко З. В.,
науковий співробітник відділу комп'ютерно-орієнтованих систем навчання і досліджень Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України

СТРУКТУРА ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ЯК СКЛАДОВА ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК

Аналізуючи літературу з питань проектування та побудови ЕБ слід зауважити, що ЕБ складаються з кількох компонентів, основним з яких є інформаційні ресурси (ІР). Значною складовою документно-інформаційного ресурса ЕБ неминуче стають електронні інформаційні ресурси (ЕІР). Актуальним є питання розробки нормативних, технологічних та методичних засад опрацювання цих відносно нових ресурсів: розподілу їх за суттєвими ознаками, типології, їх систематизації та визначення технологічних процедур бібліотечного опрацювання. Для дослідження цих питань спочатку слід чітко визначити визначення цих ресурсних термінів.

Інформаційний ресурс (information resource) це будь-яка сутність (електронна чи інша), яка спроможна передавати чи підтримувати (зберігати) інтелектуальну інформацію або знання (наприклад, книга, лист, картина, скульптура, база даних). Інформаційний ресурс – це одиниця інформації, яка є унікально іменованою сукупністю даних, структурованих у вигляді іменованих атрибутів.

Електронний інформаційний ресурс (electronic information resource) це інформаційний ресурс, що зберігається в електронному чи комп'ютеризованому форматі і може бути досягнутий, знайдений та перетворений засобами електронної мережі або іншої електронної технології обробки даних (наприклад, CD-ROM).

Кожному інформаційному ресурсу відповідає певна множина сервісів, що забезпечують доступ до ресурсу та його опрацювання в інтересах користувача ресурсу. Інформаційні ресурси поданаються у певному форматі та відповідним чином описані як складові електронної бібліотеки.

Різноманітність ЕІР та постійний їх розвиток, обумовлює складність завдання їх типологізації. Під впливом інформаційних технологій розширюються межі традиційної системи видань, формуються різні типи електронних документів (мережеві версії друкованих видань, онлайн-газети та часописи, додатки до традиційної преси, колекції посилань, огляди, дайджести, альманахи тощо), постійно з'являються нові види електронних ресурсів (програмне забезпечення, бази даних та мультимедійні продукти).

На підставі опрацьованої літератури, слід зауважити, на сьогодні не існує єдиного стандарту визначення на різновиди електронних ресурсів. Термінологія щодо їх типів та видів наводиться в стандартах ISBD(ER), ISBD(CR), та у міждержавних стандартах ГОСТ 7.82-2001, ГОСТ 7.83-2001; визначення ряду термінів надається в форматі опису UNIMARC, у довідниках та словниках з інформаційних і комп'ютерних технологій, також у наукових публікаціях за відповідною тематикою.

Виходячи з матеріалів досліджень можна представити таку структуру електронних інформаційних ресурсів (основні блоки ЕІР):

- електронні каталоги та тематичні бази даних (книги, періодика, публікації тощо);
- повнотекстові колекції електронних версій наукових проць, підручників, журналів, збірників наукових монографій, матеріалів конференцій, навчально-методичних посібників та інш. наукових доробків;
- доступ до електронних баз даних (наприклад, EBSCO, INTAS та інш.), доступ до онлайн-ресурсів;
- реферативні ресурси;
- повнотекстові ресурси - фонд електронних документів;
- загально-довідкова інформація про наукові Інститути та ЕБ (електронні

адреси, наявні фонди, пошуковий апарат, тощо);

- добірки з Internet-ресурсів (новини з бібліотечних надходжень, з приводу конференцій, симпозіумів та інш.)

Важливою є класифікація електронних інформаційних ресурсів:

- за ступенем структурування (від безперервного тексту, який не має розподілу на абзаци, параграфи тощо, до формального представлення інформації у БД);
- за типом ресурсу (за типом контенту: електронні дані (числові дані, символічні дані, зображення, звукові дані), електронні програми (програмне забезпечення): системні, прикладні, сервісні, комбіновані: інтерактивні мультимедіа, онлайн-сервіси);
- за основними типами носіїв електронних ресурсів (режимами доступу: локального доступу (інформація, зафіксована на окремому фізичному носії, якій має бути поміщений користувачем до комп'ютерного пристрою для зчитування) та ресурси віддаленого доступу (інформація надана в інформаційних мережах, зокрема, ресурси, що розміщені на Internet-серверах));
- за технологією розповсюдження (локальні електронні видання, мережеві, комбінованого розповсюдження);
- за характером взаємодії з користувачем (детерміновані ЕР, недетерміновані (інтерактивні) ресурси);
- за видами електронних ресурсів (за цільовим призначенням, за періодичністю, за структурою, за правовим статусом, за наявністю друкованого еквіваленту);

Кожна з наведених категорій ресурсів має декілька рівнів поділу, що забезпечує гнучкий підхід до методики каталогізації та систематизації різних типів ресурсів.

Для розробки методик опису електронного ресурсу поряд з розробкою типології важливим є визначення статусу документа, тобто положення у системі ресурсів, яке визначається певними ознаками і встановлює співвідношення з іншими ресурсами або об'єктами матеріального світу. Окреслюється наступний розподіл електронних ресурсів за статусом:

- оригінал - самостійний ресурс, який не має будь-якого аналогу;
- електронний аналог видання - в основному відтворює відповідний оригінал, зберігаючи розташування тексту на сторінці, ілюстрації, посилання, примітки;
- електронна версія - такий аналог, який має рівний з оригіналом правовий статус і який створювався практично одночасно із ним (на окремому носії) у відповідному форматі з метою його надання користувачам у мережевому доступі або на окремому носії;
- електронні відтворення - візуально відповідають структурі та вмісту оригіналу (зокрема копії друкованих документів, зображення трьохвимірних об'єктів тощо).

Розробка структури та типології електронних інформаційних ресурсів має велике прикладне значення для методологічного та технологічного забезпечення процесів їх бібліотечного опрацювання та формування електронних бібліотек і повинна мати постійний розвиток відповідно до еволюції їх розвитку.